

**ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΜΑΝΗΣ-
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ ΖΩΗΣ**
Βολισσός, 31 Ιουλίου- 2 Αυγούστου 2009

**«Κατευθύνσεις και προϋποθέσεις εφαρμογής
ενός στρατηγικού σχεδίου βιώσιμης και
ποιοτικής τοπικής ανάπτυξης»**

**Γιάννης Καλογήρου, Αν. Καθηγητής ΕΜΠ,
Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας,
επιστημονικός υπεύθυνος ερευνητικής ομάδας INFOSTRAG
(www.infostrag.gr)**

31 Ιουλίου 2009

Ενεργοποίηση μιας διεργασίας μακράς πνοής

- Ιδέες υπάρχουν και ακούγονται αρκετές και εδώ μέσα.
- Το κρίσιμο ερώτημα είναι: Πως θα διαμορφωθεί το πλαίσιο αναφοράς και το αντίστοιχο περιβάλλον που θα διευκολύνουν τη μετατροπή τους σε πράξη.
- Χρειάζεται η οργάνωση της **διαδικασίας διαμόρφωσης ενός σχεδίου δράσης** αντί της υιοθέτησης «ευπώλητων συνταγών».
- Είναι απαραίτητη μια **στρατηγική σύλληψη** της προοπτικής της Αμανής μαζί με τη διασφάλιση των **προϋποθέσεων** επιτυχούς υλοποίησης του αντίστοιχου σχεδίου δράσης.
- Το σημαντικότερο: Ποια θα είναι τα **υποκείμενα** της όλης προσπάθειας;

Μια αναγκαία εισαγωγική διευκρίνιση

- Η διάκριση οικονομικής μεγέθυνσης και οικονομικής ανάπτυξης.
- Η ανάπτυξη είναι **ευρύτερη** έννοια.
 - Δεν περιορίζεται στην αύξηση του προϊόντος που παράγεται και των εισοδημάτων που δημιουργούνται.
 - Αποσκοπεί στη διεύρυνση των ελευθεριών και των δυνατοτήτων των ανθρώπων, των κοινωνικών ομάδων και των περιοχών.

Ο αναπτυξιακός διϊσμός του νησιού

- Ο απόλυτος χωρικός διϊσμός γίνεται ένα μόνιμο διαρθρωτικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του οικονομικού συστήματος και της γεωγραφίας της οικονομικής ανάπτυξης της Χίου.
- Εγκαθιδρύεται ένας αυτοτροφοδοτούμενος μηχανισμός: Η ανάπτυξη προσελκύει ακόμη μεγαλύτερη ανάπτυξη και η υπανάπτυξη οδηγεί σε ακόμη μεγαλύτερη υπανάπτυξη.
- Ο «Νότος» προσελκύει όλο και περισσότερες και πιο σύνθετες δραστηριότητες, αποκτάει συνεχώς καλύτερες υποδομές και οικοδομεί διαχρονικά όλο και περισσότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.
- Ο «Βορράς» χάνει συνεχώς έδαφος, υφίσταται έναν πληθυσμιακό αφανισμό και μαραζώνει αναπτυξιακά.

Υπάρχει δυνατότητα αντιστροφής και εξισορρόπησης;

- Η κατάσταση μοιάζει αναντίστρεπτη. Είναι;
- Υπάρχει δυνατότητα
 - συστημικής εξισορρόπησης στο επίπεδο του νησιού, και
 - αντιστροφής της παρακμής στο επίπεδο των βορειοχώρων;
- Τίθεται, έτσι, αμείλικτο το ερώτημα: «Η Αμανή μπορεί να έχει προοπτική;» ή μήπως αποτελεί μια «χαμένη υπόθεση» που απλά είναι ζήτημα χρόνου η αποδοχή της;

Η ανάπτυξη είναι συνήθως ανισομερής

- Η αυθόρμητη ροή των πραγμάτων τείνει προς την ανισομέρεια.
- Η ανισομέρεια είναι **πλανητικό** χαρακτηριστικό της σύγχρονης ανάπτυξης (βλ. Διαφάνεια 4).
- Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα υφίστανται, αλλά μπορούν και να διαμορφωθούν **δυναμικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα**.
- Αναδεικνύονται **αποτυχίες της αγοράς** αλλά και **συστημικές αποτυχίες**.
- Ο ρόλος των **δημόσιων πολιτικών** και των **δημόσιων παρεμβάσεων** γίνεται αναγκαίος για την άμβλυση των ανισομερειών και την αντιμετώπιση των παρενεργειών της οικονομικής διεργασίας.

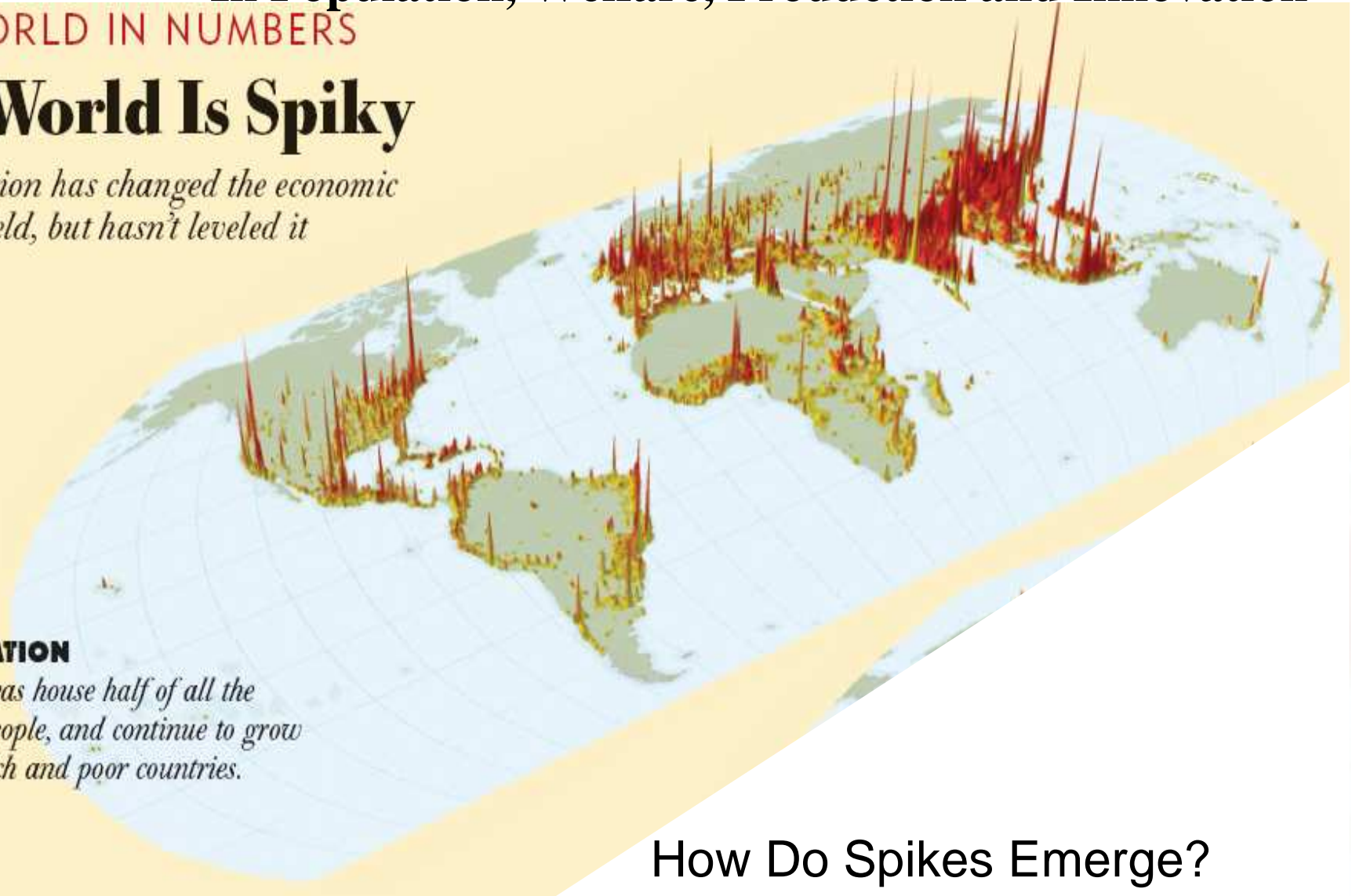
A 'Spiky' World

In Population, Welfare, Production and Innovation

THE WORLD IN NUMBERS

The World Is Spiky

Globalization has changed the economic playing field, but hasn't leveled it

A POPULATION

Urban areas house half of all the world's people, and continue to grow in both rich and poor countries.

How Do Spikes Emerge?

How Do We Generate Spikes?

Γιαν. Καλογήρου,
Συνέδριο Αμανής 2009

Στρατην'
ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ανάπτυξης

Richard Florida, The Atlantic Monthly Oct 2005

Το κεντρικό ερώτημα και η απόπειρα θετικής προσέγγισης

- Υπάρχει, λοιπόν, ρεαλιστική δυνατότητα αντιστροφής της παρακμής και αναζωογόνησης της Αμανής - και ευρύτερα της Βόρειας Χίου;
- Ναι, μπορούμε, ..αλλά υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και κυρίως μέσα από συγκεκριμένο τρόπο δράσης.
- Η όποια απάντηση δεν πρέπει να παραγνωρίσει τα «μαθήματα της ανάπτυξης» που έχουν προκύψει από την εγχώρια και τη διεθνή αναπτυξιακή πείρα και πρακτική:
 - Από τα μεμονωμένα παραδείγματα να προχωρήσουμε στην κωδικοποίηση και τη γενίκευση.
 - Τι μπορεί να δοκιμαστεί και τι πρέπει να αποφευχθεί.
 - Τι αποτελεί τοπική ιδιαιτερότητα και τι γενική τάση.

Ο τρόπος προσέγγισης του προβλήματος μετράει

- Ο συστημικός χαρακτήρας της υπανάπτυξης του βόρειου τμήματος του νησιού δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με αποσπασματικές παρεμβάσεις που ενδέχεται να δημιουργήσουν και αρνητικές παρενέργειες.
- Τι χρειάζεται για μια συστημική προσέγγιση;
 - Στρατηγική σύλληψη για την προοπτική της Αμανής (και της Βόρειας Χίου) και για τη μελλοντική της θέση στην αναπτυξιακή κλίμακα στο πλαίσιο της Χίου, του Αιγαίου ή /και της ευρύτερης περιοχής.
 - Βασική επιλογή: Η ποιοτική και διατηρήσιμη «ακριβή» ανάπτυξη και όχι η «εύκολη» ανάπτυξη που οδηγεί στην πανάκριβη φθίνεια (σύμφωνα με τη διατύπωση του αείμνηστου ευρωβουλευτή Μ. Παπαγιαννάκη).
 - Οργάνωση της διεργασίας διαμόρφωσης ενός συνεκτικού και βιώσιμου επιχειρησιακού σχεδίου ποιοτικής τοπικής ανάπτυξης που θα οδηγήσει σε ένα «τοπικό σύμφωνο ανάπτυξης».

Η ενεργοποίηση των ανθρώπων είναι το κύριο!

- Η αναπτυξιακή διεργασία είναι μια διεργασία ενεργοποίησης ανθρώπων, κινητοποίησης πόρων και ανάληψης αμοιβαίων δεσμεύσεων.
- Όμως, οι **άνθρωποι** βρίσκονται στο επίκεντρο της αναπτυξιακής προσπάθειας. Δεν είναι τόσο- με εξαίρεση ορισμένες αναγκαίες υποδομές- πρόβλημα μεγέθους των διαθέσιμων χρηματικών πόρων.
- Δεν αρκεί ο σχεδιασμός. Πρέπει να οργανωθεί και να διοικηθεί και η εφαρμογή του σχεδίου.
- Η διαδρομή είναι δύσβατη και μακρά. Χρειάζεται **ευρύτητα** στις αντιλήψεις και στο φάσμα των δυνάμεων που θα ενεργοποιηθούν και ασφαλώς **Γνώση**.

Η θετική εξέλιξη και η αβέβαιη (;) προοπτική της Αμανής

- Η ιδιαίτερη **αξία** της πρωτοβουλίας των πολιτών (η Κίνηση Εθελοντικής Προσφοράς για την Αμανή «19»): Η **ανάδειξη** του προβλήματος («αναθέρμανση του ενδιαφέροντος για την Αμανή») και η εκδήλωση της **θέλησης** μιας ομάδας πολιτών.
- Το **ερώτημα**: «Προσπάθειες, όπως της Κίνησης «19» για την αναθέρμανση του ενδιαφέροντος για την Αμανή, έχουν **ρεαλιστική** βάση ή γίνονται για την τιμή των όπλων, ως **κύκναιο άσμα** μιας περιοχής που είναι καταδικασμένη πληθυσμιακά να αφανιστεί;» (AMANH 19).

Να δράσουμε πρακτικά, αλλά
προηγουμένως να σκεφθούμε στρατηγικά

- Η πρακτική δράση για να είναι αποτελεσματική χρειάζεται **συστηματική**, με μακροχρόνιο ορίζοντα καινοτόμα σκέψη.
- Είναι απτός ο κίνδυνος της **απογοήτευσης** από περιστασιακές και σπασμωδικές παρεμβάσεις ή επικοινωνιακές εντυπώσεις «γρήγορης» απόδοσης που δεν αφήνουν τίποτα πίσω **ΤΟΥΣ**.

Η ανάγκη **στρατηγικής σύλληψης** και **συνδιαμόρφωσης** ενός **δεσμευτικού επιχειρησιακού σχεδίου** για την **αναζωογόνηση** της Αμανής

- Οι κινήσεις «από τα κάτω» για να επιβιώσουν και να δώσουν μετρήσιμο και διατηρήσιμο αποτέλεσμα πρέπει να συνδυαστούν με μια **στρατηγική πρωτοβουλία-ομπρέλλα** που θα τις **ενοποιεί** και θα δίνει **νόημα, κατεύθυνση και ώθηση** στην όλη προσπάθεια.
- Είναι ελπιδοφόρο το γεγονός ότι η Κίνηση «Αμανή 19» θέτει στο επίκεντρο της συζήτησης το **μοντέλο ανάπτυξης** της Βορειοανατολικής Χίου.
- Πρακτική **δράση: Ναι, αλλά με όραμα**, ελπίδα και **δεσμευτικό βιώσιμο σχέδιο** με συγκεκριμένο **αναπτυξιακό** περιεχόμενο για την ενεργοποίηση **κοινωνικών και οικονομικών υποκειμένων** και την **κινητοποίηση πόρων**.

Συνδιαμόρφωση ενός **οδικού χάρτη** αντί ετοιμοπαράδοτων συνταγών

- **Δεν** υπάρχουν **μαγικές λύσεις** και κυρίως **δεν** υπάρχουν **αυτόματοι πιλότοι** της ανάπτυξης.
- **Δεν** υπάρχουν εύκολες και **ετοιμοπαράδοτες λύσεις**.
- Μαζί με τις προτεινόμενες παρεμβάσεις σκεπτόμαστε και αξιολογούμε και τις **παρενέργειές** τους στο ευρύτερο σύστημα.
- Το σχέδιο απαντάει σε ένα θεμελιώδες ερώτημα: **Που** θέλουμε να βρίσκεται η Αμανή π.χ. σε **πέντε** χρόνια, και **πως** θα βαδίσουμε έως εκεί λαμβάνοντας υπόψη και την **ιστορική διαδρομή** της ;
- Δύσκολη διαδρομή. Χρειάζεται ένας **Οδικός Χάρτης**.
- Άλλωστε, οι **συμπεριφορές** των ανθρώπων και των οργανισμών επηρεάζονται: από **ιδέες**, αντιλήψεις, **πλαίσια** δράσης, την **περιρρέουσα ατμόσφαιρα** και **ασφαλώς κίνητρα**.

Απαραίτητες πολιτικές και κοινωνικές **προϋποθέσεις** διαμόρφωσης και καλής εφαρμογής ενός βιώσιμου σχεδίου τοπικής ανάπτυξης

- Η κινητοποίηση και η ενεργός συμμετοχή τοπικών- και όχι μόνον- φορέων, πρωτοβουλιών πολιτών, επιστημονικών ομάδων και ιδρυμάτων, κοινωνικών οργανώσεων.
- Κοινωνική συμφωνία, ένα τοπικό αναπτυξιακό συμβόλαιο που θα διαμορφωθεί με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων.
- Διασφάλιση δεσμευτικής πολιτικής στήριξης ευρέως φάσματος.
- Διεθνοποίηση («Ευρωπαϊκοποίηση») της στρατηγικής αυτής πρωτοβουλίας.

Ξεκινάμε από την προσπάθεια άρσης των μειονεκτημάτων αλλά δεν μένουμε εκεί

- **Άρση μειονεκτημάτων**
 - Γεωγραφική απομόνωση.
 - Κόστος.
 - Ελλειπείς υποδομές.
 - Πληθυσμιακή γήρανση.
 - Πολύ λίγες επιχειρήσεις και κυρίως ακόμη λιγότερες που θέλουν η/ και μπορούν να δραστηριοποιηθούν εκεί.
 - Δεν υπάρχει ένα σημαντικό προϊόν- οδηγός (π.χ. η μαστίχα) ή μια δραστηριότητα- οδηγός.
- **Αλλά δεν μένουμε σε αυτά.**
- **Προσπαθούμε, επίσης, να μετατρέψουμε τα «μειονεκτήματα» (μειωμένη τουριστική και οικιστική ανάπτυξη) σε πλεονεκτήματα π.χ. για την ανάπτυξη ποιοτικού οικολογικού και εναλλακτικού τουρισμού.**

Αξιοποιούμε ορισμένες διεθνείς τάσεις

Χαρακτηριστικές αναδυόμενες διεθνείς τάσεις:

- Ο **«θάνατος της απόστασης»** και η ανάδειξη ενός περιβάλλοντος αλληλεξάρτησης και υπερπληροφόρησης
→ **«σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά»**
- Η κοινωνία που διευκολύνει την μετακίνηση και την **χωρική/ χρονική αυτονομία**.
- Η αυξανόμενη απαίτηση των πολιτών για μεγαλύτερη διαφάνεια, καλύτερες υπηρεσίες και περισσότερη έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση.

Η **ευρυζωνικότητα** κλειδί για τη θετική αξιοποίηση των τάσεων αυτών σε τοπικό επίπεδο

– **Ψηφιακή περιφέρεια, περιοχή, πόλη, οικισμός**

Το περιεχόμενο του σχεδίου

1. Ο ορίζοντας, ο τύπος και η κλίμακα των παρεμβάσεων

- Ο **γεωγραφικός ορίζοντας** του στρατηγικού σχεδιασμού: η Βόρεια Χίος, η Χίος, το Αιγαίο, η Μικρασιατική Ακτή ή και ευρύτερα.
- Ο **χρονικός ορίζοντας**: Υιοθέτηση **μεσομακροπρόθεσμων** στόχων αλλά και διαμόρφωση μιας **αλληλουχίας μικρότερων ενδιάμεσων επιδιώξεων**. Σχέδιο αλλά και **απτά/ χειροπιαστά** ενδιάμεσα αποτελέσματα.
- Η **κλίμακα** των παρεμβάσεων: Μια μεγάλη παρέμβαση ή συντονισμός επιμέρους μικρότερων και ηπιότερων παρεμβάσεων;
- Η **χωρική διάσταση**: Τοπική ή/ και υπερτοπική στρατηγική πρωτοβουλία

Το περιεχόμενο του σχεδίου

2. Η βασική επιδίωξη

- Δημιουργία **εισοδημάτων** μαζί όμως με τη διαμόρφωση συνθηκών για **ποιότητα ζωής**.
- Προσέλκυση ανθρώπων, δραστηριοτήτων, πόρων, επιχειρήσεων.
- Προσέλκυση **κρίσιμης μάζας** νέων ανθρώπων (κάτω των 30 ετών).
- Οι εξειδικευμένοι τεχνίτες- μετανάστες.
- Οι ευρωπαϊοί συνταξιούχοι.

Το περιεχόμενο του σχεδίου

3. Απαραίτητες διαστάσεις μιας ποιοτικής ανάπτυξης

- Ψηφιακή: Λειτουργική Αξιοποίηση των ΤΠΕ παντού και για όλους. Με λίγα χρήματα μπορεί να γίνουν πολλά πράγματα. Δεν είναι πρόβλημα έργων ακόμη και πολλών έργων, ιδιαίτερα αν αυτά δεν αξιοποιηθούν λειτουργικά.
- Οικολογική σε όλες τις αποφάσεις.
- Επένδυση στον άνθρωπο και τη γνώση.
- Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας που βασίζεται στη γνώση.

Το περιεχόμενο του σχεδίου

4. Τα αναγκαία μέσα

- Οι υποδομές:
 - **Συμβατικές** (οδικό δίκτυο, λιμενικές, συγκοινωνιακές κ.α.).
 - **Ψηφιακές** (π.χ. Οπτικός δακτύλιος)
- Αξιοποίηση με νέο τρόπο:
 - γεωγραφικών ή/ και ιστορικά διαμορφωμένων πλεονεκτημάτων της περιοχής που έχουν ατονήσει (π.χ. Το κρασί;).
 - «κρυμμένων ορθολογικοτήτων» και προηγούμενων «ιστορικών διαδρομών»,
 - νέων ιδεών.

Το περιεχόμενο του σχεδίου

5. Οι δραστηριότητες (ενδεικτικές)

- Ποιοτικός τουρισμός (ανταγωνιστικός προορισμός για εναλλακτικό και οικολογικό τουρισμό).
- Δημιουργία συνθηκών για ήπια μόνιμη δεύτερη διαμονή.
- Ανάπτυξη υποδομής για την παροχή υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.
- Παραδοσιακές δραστηριότητες (π.χ. Κρασί).
- Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, ..
- Ετήσιο γεγονός «κράχτης».
- Ανάπτυξη συνεργειών αλλά και οικοδόμηση διασυνδέσεων μεταξύ των διαφόρων δραστηριοτήτων.

Το περιεχόμενο του σχεδίου

6. Τα υποκείμενα

- Η τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση: Ο δήμος της Αμανής, η ΤΕΔΚ Χίου, η Νομαρχία.
- Αναπτυξιακός Οργανισμός με επαγγελματική οργάνωση και λειτουργία: Η δημιουργία ενός Οργανισμού για την Ανάπτυξη της Αμανής (μικρό ευέλικτο σχήμα που θα στελεχωθεί με εντελώς αξιοκρατικό τρόπο από τα απαραίτητα, καταρτισμένα και εξειδικευμένα στελέχη).
- Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Κινήσεις πολιτών και άλλοι ενδιαφερόμενοι και εμπλεκόμενοι φορείς.

Το περιεχόμενο του σχεδίου

7. Τα εργαλεία

- Η πρωτοβουλία για την Αμανή ως επιχειρησιακό σχέδιο και αυτοτελές έργο.
- Η οργάνωση και η χρηματοδότηση του έργου.
- Η αξιοπιστία ως ακριβό περιουσιακό στοιχείο του έργου.
- Η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος υποδοχής και ανάπτυξης παρεμβάσεων.
- Η επικοινωνία ως αναγκαίο συμπλήρωμα και όχι ως υποκατάστατο του αναπτυξιακού περιεχομένου και της αναπτυξιακής πρακτικής.
 - Η επώνυμη προώθηση του έργου.
 - Η διαδικτυακή διαδραστική παρουσία του έργου.
- Η συγκρότηση δικτύων μεταφοράς και κωδικοποίησης γνώσης και πείρας.

Και ας μην ξεχνάμε: Ο διάβολος βρίσκεται στις λεπτομέρειες

- Η **υλοποίηση**, η εφαρμογή μετράνε πάρα πολύ, ιδίως στις ελληνικές συνθήκες.
- Στο ελληνικό περιβάλλον- αλλά και ευρύτερα- συνήθως υπάρχουν **δέκα λόγοι για να μην κάνουμε κάτι και σχεδόν κανένας τρόπος για να το πετύχουμε.**
- «Δες τι μπορείς να κάνεις κάθε φορά και μην αναζητείς τους λόγους γιατί δεν μπορείς να το κάνεις» (Κουϊζ: Ποιός το είπε;).